

הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים

על פיפורים, כופרים והימים הנוראים

ראש השנה, יום הפיפורים והימים שביניהם נקראים הימים הנוראים. אלה ימי דין, ימי תשובה, ימים של חשבון נפש.

המילה נורא באה מן השורש י-ר-א, שפירושו לפחור, לחשוש מפני דבר גדול, מפחיד.

המילה נורא מצטרפת לפעמים לתיאור האל: "האל הגדול הגיבור והנורא" (דברים י', י"ז).

דבר נורא הוא דבר איום, רע מאוד, מפחיד: "ונלך

את כל המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם" (דברים א', י"ט). דבר איום ונורא הוא דבר רע מאוד.

בלשון הדיבור, המילה נורא משמשת במשמעות של מאוד: הוא יפה נורא (או: נורא יפה). המחירים יקרים נורא (או: נורא יקרים). הוא הולך מהר נורא (וגם: נורא מהר). הוא אוהב אותה נורא, ולפעמים נורא שונא אותה. היא בדרך כלל שמחה נורא, ולפעמים נורא עצובה.

מהדוגמאות שהבאנו אפשר ללמוד שני דברים. האחד: המילה נורא משמשת בלשון הדיבור במשמעות של מאוד – גם לטוב וגם לרע. והשני: היא באה לפני התואר או הפועל, או אחריו (שמן נורא – נורא שמן; אוהב נורא – נורא אוהב).

כשהיינו ילדים, המורים בבית-הספר כעסו עלינו נורא (סליחה... כעסו עלינו מאוד) כשהשתמשנו במילה נורא במקום במילה מאוד. גם היום המורים כועסים נורא, אבל על דברים אחרים...

נראה שהשד אינו נורא בלבד, ושלילמדידים של היום יש שגיאות נוראיות יותר. זה לא נורא אם המורים והתלמידים יקפידו על עברית יפה יותר.

מורא ויראה

ירא פירושו פחד, פוחד, ובעיקר – פוחד מתוך כבוד למישהו: "ויירא יעקב מאד", אנחנו קוראים בבראשית ל"ב, ז'; ובפרק כ"ח פסוק ל"ב נאמר על יעקב: "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה". ובמקום אחר: "אל תירא עבדי יעקב" (ישעיהו מ"ה, ב'). השורש הזה מופיע גם בבניין התפעל: התירא, נתירא.

בעברית המודרנית משתמשים בשורש י-ר-א ב- עיקר במשמעות של לפחוד מתוך כבוד, מתוך אהבה.

לעם ישראל, המבקש סליחה, מחילה וכיפור עונות (חטאים, מעשים רעים). בני ישראל צמים ומתפללים שהאל יכפר על עונותיהם (יסלח, יוותר על החטאים שלהם). העם מבקשים כפרה (סליחה), כפרת עונות. במקורות, כפרה היא גם תמורה, תחליף (משהו במקום). מנהג הכפרות הוא מנהג שבו לוקחים תרנגול בערב יום הפיפורים, מסובכים אותו מסביב לראש ואומרים: "זה חליפתי, זה תמורת, זה כפרתי". כלומר, השחיטה של התרנגול תהיה תמורה למוות שנגזר עלינו. יש המקיימים מנהג זה בכסף הניתן לצדקה (במקום בתרנגול).

בעברית המודרנית אומרים: המעשה הזה בלתי נסלח (אי-אפשר לסלוח עליו), אין עליו כפרה.

כאשר מישו עובר תאונת דרכים ויוצא בריא ושלם, אך המכונית שלו נפגעה, אנחנו אומרים: כפרה על המכונית! העיקר שאתה לא נפגעתי! כאשר מישו מפסיד כסף, אנחנו אומרים: כפרה על הכסף. העיקר הבריאות.

כאשר מישו נותן לנו או מציע לנו משהו שאנחנו לא צריכים, ואנחנו כועסים, אנחנו אומרים: אני צריך אותו! לכפרות! (כלומר: אני לא צריך אותו). לדוגמה: הבוס חושב שאם הוא יתן לי מחשב חדש במשרד, הוא "יקנה" אותי ולא יצטרך לקנות לי מכונית חדשה. אני צריך את המחשב שלו לכפרות!

ובסלנג: יש אנשים שמשתמשים במילה כפרה ככינוי (שם) חיבה (אהבה): הם אומרים: בוא לאמא, כפרה שלי! (כמו: מותק, חמוד).

השורש כ-פ-ר קיים בעברית במשמעות נוספת, שו-נה: כפר פירושו הכחיש (אמר: לא, זה לא נכון). לדוגמה: הנאשם כפר בהאשמות שיוחסו לו (אמר: לא עשיתי).

כפר פירושו גם: הפסיק להאמין. בופר הוא אדם שהפסיק להאמין באל, מתפחש לדת. "אחאב כפר באלוקי ישראל", נאמר במסכת סנהדרין (ק"ב).

הביטוי כפר בעיקר משמעותו: דחה, לא הסכים לדעה או להשקפה המקובלת על הכלל. בהגדה של פסח נאמר: "לפי שהוציא את עצמו מן הכלל – כפר בעיקר".

לכבוד יום הפיפורים, נסיים ברוח של תשובה וסליחה: גם כופרים מבקשים כפרה וראויים לה.

ציפי מזר

תפילת יום הפיפורים - הציור המפורסם של מאוריצי גוטליב (1878)

נאמר: "הכל בידי שמים – חוץ מיראת שמים". בכפרה שלפני קריאת שמע, ברפת אהבה רבה, אנחנו אומרים: "ויחד לבבנו (פוזן את לבנו) לאהבה וליראה את שמך". יראה ואהבה קשורות זו בזו.

יש לנו יראה גם כלפי (אל) רב או שופט. יש לנו יראת כבוד כלפי החכמים, המבוגרים והמכובדים מאתנו. גם למקום קדוש יש להתייחס ביראת כבוד, ביראת קודש.

תלמידים צריכים להתייחס ביראת כבוד אל המורים שלהם. לתלמידים של היום אין מורא (פחד) מפני המורה. זה אולי טוב, אך יש בכך גם רע, אבל זה כבר נושא לרשימה אחרת...

יום הפיפורים

המילה פיפור (מהשורש כ-פ-ר) משמעותה: סליחה, מחילה, ויתור על חטא. יום פיפור (וגם: יום הפיפורים), יום עשרה בתשרי, הוא יום צום ותפילה